

**Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Навчально-науковий юридичний інститут**

Данилюк Л. Р.

Правовий режим поводження з відходами:

**методичні вказівки і завдання
для підготовки до семінарських (практичних) занять
та самостійної роботи
студентів заочної форми навчання
спеціальності 081 Право**

м. Івано-Франківськ – 2022

Данилюк Л. Р. Правовий режим поводження з відходами: методичні вказівки і завдання для підготовки до семінарських (практичних) занять та самостійної роботи студентів заочної форми навчання спеціальності 081 Право. Івано-Франківськ, 2022. 23 с.

Методичні вказівки і завдання для підготовки до семінарських (практичних) занять та самостійної роботи студентів заочної форми навчання спеціальності 081 Право з навчальної дисципліни «Правовий режим поводження з відходами» розроблені на основі навчального плану Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Метою даного видання є сприяння організації роботи студентів при вивченні відповідного курсу. До посібника включено програму навчальної дисципліни, методичні поради і завдання до семінарських занять, методичні поради і завдання для самостійної роботи, питання для самоконтролю, а також список літератури і нормативно-правових актів, рекомендованих для вивчення курсу.

Методична розробка призначена для студентів, аспірантів, викладачів.

ЗМІСТ

Вступ.....	4
I. Програма навчальної дисципліни.....	7
1. Загальна частина.....	7
2. Особлива частина.....	7
II. Методичні поради і завдання до семінарських занять.....	9
1. Загальна частина. Семінарське заняття 1.....	9
Тема 3. Правове регулювання поведження з відходами в ЄС.....	9
Тема 4. Державне управління і контроль у сфері поведження з відходами.....	9
2. Особлива частина. Семінарське заняття 2.....	11
Тема 7. Правовий режим небезпечних відходів.....	11
Тема 8. Правовий режим радіоактивних відходів.....	11
III. Методичні поради і завдання для самостійної роботи.....	13
1. Загальна частина.....	13
Тема 1. Відходи як об'єкти правового регулювання.....	13
Тема 2. Міжнародно-правове регулювання поведження з відходами.....	14
2. Особлива частина.....	15
Тема 5. Правовий режим відходів.....	15
Тема 6. Правовий режим побутових та промислових відходів.....	16
Тема 9. Юридична відповідальність за порушення законодавства у сфері поведження з відходами.....	17
IV. Питання для самоконтролю.....	20
V. Список літератури і нормативно-правових актів, рекомендованих для вивчення курсу.....	21

ВСТУП

Відповідно до Закону України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року», протягом 2009 року внаслідок провадження суб'єктами господарювання виробничої діяльності утворилося 1,2 мільйона тонн відходів I-III класу небезпеки. Основна частина цих відходів (0,9 мільйона тонн, або 75 відсотків загального обсягу) віднесена до III класу небезпеки, а відходи I-II класу небезпеки становлять відповідно 3,8 та 299,2 тисячі тонн.

Гострою природоохоронною проблемою є поводження з побутовими відходами. Питомі показники утворення відходів у середньому становлять 220-250 кілограмів на рік на одну особу, а у великих містах досягають 330-380 кілограмів на рік відповідно. Тверді побутові відходи в основному захороняються на 4157 сміттєзвалищах і полігонах загальною площею близько 7,4 тисячі гектарів і лише близько 3,5 відсотка твердих побутових відходів спалюються на двох сміттєспалювальних заводах у містах Києві та Дніпропетровську. За розрахунками, близько 0,1 відсотка побутових відходів є небезпечними.

Значну загрозу для навколишнього природного середовища та здоров'я людини становлять медичні відходи, що містять небезпечні патогенні та умовно патогенні мікроорганізми. В Україні щорічно утворюється приблизно 350 тисяч тонн медичних відходів, що становлять потенційний ризик поширення інфекцій.

В Україні спостерігається тенденція до збільшення обсягу утворених і вивезених на полігони твердих побутових відходів. Обсяг вивезених твердих побутових відходів, який у 2009 році досяг 50,1 мільйона кубічних метрів, збільшується щороку майже на 4 мільйони кубічних метрів. У 2009 році послугами із збирання твердих побутових відходів охоплено 72 відсотки населення.

Серед твердих побутових відходів збільшується частка відходів, які не піддаються швидкому розкладу і потребують значних площ для зберігання. Кількість перевантажених сміттєзвалищ становить 243 одиниці (5,8 відсотка їх загальної кількості), а 1187 одиниць (28,5 відсотка) – не відповідають нормам екологічної безпеки.

На кінець 2009 року в Україні на 2987 складах накопичено більше 20 тисяч тонн непридатних пестицидів, більше половини з яких – невідомі суміші високотоксичних пестицидів, які належать до переліку стійких органічних забруднювачів ООН.

Метою викладання навчальної дисципліни «Правовий режим поводження з відходами» є: продемонструвати та довести студентам зростаючу роль екологічного права на сучасному етапі розвитку країни; акцентувати їхню увагу на важливості правового інституту «поводження з відходами»; ознайомити їх з найбільш проблемними теоретичними та практичними питаннями у сфері поводження з відходами; представити їм норми права, які регулюють відносини, що виникають в процесі поводження з відходами, здійснення операцій з відходами, оформлення документації для

проведення відповідних операцій; показати їм значення вказаних норм при регулюванні відносин у сфері поводження з відходами.

Курс «Правовий режим поводження з відходами» включає вивчення статусу відходів як об'єктів правового регулювання, а також міжнародних та європейських правових засад поводження з відходами. В межах особливої частини курсу аналізуватимуться правовий режим відходів загалом і правові режими побутових, промислових, небезпечних, радіоактивних відходів, юридична відповідальність за порушення законодавства у сфері поводження з відходами.

Вивчення даної навчальної дисципліни здійснюється як у формі лекцій, так і у формі семінарських занять та самостійної роботи студентів. Семінарські заняття покликані забезпечити глибше засвоєння матеріалу, оволодіння практичними навиками застосування відповідного законодавства. У зв'язку з цим на кожне заняття виноситься розгляд теоретичних питань і вирішення практичних завдань. Короткі методичні вказівки, розроблені до кожної теми, повинні допомогти студентам у виборі методики вивчення теми.

Готуючись до семінарських занять, студентам необхідно вивчити теоретичні питання, які винесені для обговорення, опрацювати рекомендовану літературу і законодавство. Також необхідно вивчити додаткову літературу, формуючи свою власну наукову позицію, особливо зі спірних, дискусійних питань.

Вирішення практичних завдань потрібно починати з уважного вивчення фабули завдання і визначення фактичних обставин, що мають юридичне значення. Потім необхідно визначити особливості відповідних відносин, їх характер, склад, що дасть змогу вірно підібрати необхідний інститут та норму для врегулювання даних відносин. Вирішення завдання може вважатись обґрунтованим, якщо воно супроводжується посиланням на відповідні нормативно-правові акти. Відповіді на всі завдання повинні бути викладені в письмовій формі.

В результаті вивчення навчальної дисципліни «Правовий режим поводження з відходами» студенти повинні:

знати: поняття відходів як об'єктів правового регулювання, їх види; принципи і напрями державної політики у сфері поводження з відходами; види операцій з відходами; міжнародно-правові аспекти регулювання відносин поводження з відходами; суб'єктів правовідносин у сфері поводження з відходами, їх права та обов'язки; основні документи для здійснення операцій з відходами, порядок їх оформлення; органи державного управління і контролю у сфері поводження з відходами; особливості поводження з окремими класами відходів; головні аспекти юридичної відповідальності за порушення законодавства про відходи.

вміти: орієнтуватися у системі нормативно-правових актів у сфері поводження з відходами; правильно тлумачити і застосовувати норми, вміщені у відповідних нормативно-правових актах; ефективно використовувати норми міжнародних нормативно-правових актів у сфері поводження з відходами; аналізувати підходи до регулювання відносини, що виникають в процесі поводження з відходами, здійснення операцій з відходами, оформлення

документації для проведення відповідних операцій; узагальнювати законодавчі акти та вивчений матеріал; досліджувати міжнародну та вітчизняну практику здійснення операцій з відходами; оформити документацію для проведення операцій з відходами.

I. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. Загальна частина

Тема 1. Відходи як об'єкти правового регулювання

Поняття відходів як об'єктів правового регулювання. Види відходів (правова класифікація). Принципи і напрями державної політики у сфері поводження з відходами. Поводження з відходами та види операцій з ними. Види міжнародних операцій з відходами.

Тема 2. Міжнародно-правове регулювання поводження з відходами

Міжнародне законодавство в сфері поводження з відходами. Міжнародно-правове регулювання поводження з небезпечними відходами та їхнього транскордонного переміщення. Міжнародно-правове регулювання поводження з радіоактивними відходами. Розширена відповідальність виробника як кращий міжнародний досвід щодо цивілізованого поводження з відходами.

Тема 3. Правове регулювання поводження з відходами в ЄС

Законодавство ЄС в сфері поводження з відходами. Правове регулювання поводження з небезпечними відходами та їхнього транскордонного переміщення в ЄС. Правове регулювання поводження з радіоактивними відходами в ЄС.

Тема 4. Державне управління і контроль у сфері поводження з відходами

Компетенція Кабінету Міністрів України у сфері поводження з відходами. Повноваження Автономної Республіки Крим у сфері поводження з відходами. Повноваження місцевих державних адміністрацій у сфері поводження з відходами. Повноваження органу виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища у сфері поводження з відходами. Інші уповноважені органи виконавчої влади у сфері поводження з відходами. Повноваження органів місцевого самоврядування у сфері поводження з відходами.

2. Особлива частина

Тема 5. Правовий режим відходів

Відносини права власності на відходи. Суб'єкти у сфері поводження з відходами. Їх права та обов'язки. Основна документація для здійснення операцій з відходами. Порядок її оформлення.

Тема 6. Правовий режим побутових та промислових відходів

Поняття та види побутових відходів. Поняття та види промислових відходів. Правила експлуатації об'єктів поводження з побутовими відходами. Порядок здійснення операцій з промисловими відходами.

Тема 7. Правовий режим небезпечних відходів

Поняття небезпечних відходів. Провадження господарської діяльності з поводження з небезпечними відходами. Документи, що подаються для отримання (переоформлення) ліцензії. Організаційні вимоги до провадження господарської діяльності з поводження з небезпечними відходами. Технологічні вимоги до провадження господарської діяльності з поводження з небезпечними відходами. Проблеми імпорту/експорту небезпечних відходів.

Тема 8. Правовий режим радіоактивних відходів

Поняття радіоактивних відходів. Обов'язки юридичних та фізичних осіб під час поводження з радіоактивними відходами. Державний облік радіоактивних відходів. Порядок поводження з радіоактивними відходами. Базові міжнародно-правові документи у сфері регулювання радіоактивних відходів.

Тема 9. Юридична відповідальність за порушення законодавства у сфері поводження з відходами

Перелік правопорушень у сфері поводження з відходами. Адміністративна відповідальність. Кримінальна відповідальність. Цивільно-правова відповідальність. Порядок відшкодування шкоди, заподіяної в результаті порушення законодавства у сфері поводження з відходами.

II. МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ І ЗАВДАННЯ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

1. Загальна частина. Семінарське заняття 1.

Тема 3.

Правове регулювання поводження з відходами в ЄС

Питання для обговорення

1. Законодавство ЄС в сфері поводження з відходами.
2. Правове регулювання поводження з небезпечними відходами та їхнього транскордонного переміщення в ЄС.
3. Правове регулювання поводження з радіоактивними відходами в ЄС.

У процесі вивчення теми студенти повинні з'ясувати основи законодавства ЄС в сфері поводження з відходами. Варто звернути увагу на правове регулювання поводження з небезпечними і радіоактивними відходами в ЄС та їх транскордонним переміщенням.

Практичні завдання

1. Проаналізувати наукову статтю:
Будякова Т. Деякі питання поводження з відходами: огляд законодавства ЄС. *Вісник Екологічної Адвокатури*. Львів, 2004. № 25. С. 8–25. URL: <http://epl.org.ua/wp-content/uploads/2016/12/v25-2.pdf>.
2. Аналіз справи «Попередження спалення та подальшого ввезення небезпечних відходів (гудрони)».
Див. посилання: <http://epl.org.ua/law-posts/poperedzhennia-spalennia-ta-podalshoho-vvezennia-nebezpechnykh-vidkhodiv-hudrony/>

Тема 4.

Державне управління і контроль у сфері поводження з відходами

Питання для обговорення

1. Компетенція Кабінету Міністрів України у сфері поводження з відходами.
2. Повноваження Автономної Республіки Крим у сфері поводження з відходами.
3. Повноваження місцевих державних адміністрацій у сфері поводження з відходами.
4. Повноваження органу виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища у сфері поводження з відходами.
5. Інші уповноважені органи виконавчої влади у сфері поводження з відходами.
6. Повноваження органів місцевого самоврядування у сфері поводження з відходами.

У процесі вивчення теми студенти повинні з'ясувати компетенцію органів виконавчої влади у сфері поводження з відходами, дослідити повноваження органів місцевого самоврядування у цій сфері.

Практичні завдання

1. У багатоповерховому будинку в житловому районі «Дубки» на сходинковому майданчику мешканці виявили розлиття значної кількості підозрілої рідини, схожої на ртуть. Звернувшись до диспетчерської місцевого ЖЕКу з проханням про усунення розлиття, мешканці отримали відмову, оскільки ЖЕК не має необхідних засобів для збирання ртуті, до того ж, проведення таких заходів не входить до обов'язків працівників ЖЕКу. Схожі відповіді були отримані від працівників місцевого відділення міліції, швидкої медичної допомоги та державної пожежної охорони.

Визначити коло суспільних правовідносин.

До обов'язків яких органів входить перевірка повідомлення мешканців і ліквідація розлиття ртуті?

Запропонувати способи захисту прав та інтересів громадян.

Вирішити справу.

2. У зв'язку із збільшенням кількості порушень природоохоронного і санітарного законодавства в осінній період, а саме масовим спалюванням опалого листя і сміття на прибудинкових територіях, у смугах відводу автомобільних доріг і залізниць, у парках, скверах та інших зонах зелених насаджень та на газонах в період листопаду в Луцьку заборонено спалювати листя і побутові відходи. Відповідне розпорядження підписав Луцький міський голова.

Також доручено керівникам підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності тримати на постійному контролі санітарно-екологічний стан власних та прилеглих територій, санітарно-захисних зон та забезпечити своєчасне вивезення відходів на спеціалізоване звалище, не допускати фактів спалювання відходів, а Державній екологічній інспекції у Волинській області та міській санепідемстанції з метою виявлення фактів спалювання опалого листя, залишків городньої рослинності та сміття організувати систематичне проведення рейдів на території Луцька та Луцького району, особливо у вечірній час та вихідні дні з 15 вересня до 15 листопада.

Дане розпорядження підприємством «Сервіс-люкс» було оскаржено до суду, оскільки восени прийнято спалювати опале листя, це є нормальним і не суперечить законодавству.

Визначити види правовідносин, які виникли.

Чи відповідає вимогам чинного законодавства розпорядження міського голови?

Вирішити справу.

2. Особлива частина. Семінарське заняття 2.

Тема 7.

Правовий режим небезпечних відходів

Питання для обговорення

1. Поняття небезпечних відходів.
2. Провадження господарської діяльності з поводження з небезпечними відходами.
3. Документи, що подаються для отримання (переоформлення) ліцензії.
4. Організаційні вимоги до провадження господарської діяльності з поводження з небезпечними відходами.
5. Технологічні вимоги до провадження господарської діяльності з поводження з небезпечними відходами.
6. Проблеми імпорту/експорту небезпечних відходів.

У процесі вивчення теми студенти повинні з'ясувати поняття небезпечних відходів. Необхідно звернути увагу на порядок провадження господарської діяльності з поводження з небезпечними відходами та зокрема на організаційні і технологічні вимоги до провадження такої діяльності. Окремого вивчення потребує документація для отримання (переоформлення) ліцензії на здійснення відповідної діяльності. Також важливим для аналізу є проблеми імпорту/експорту небезпечних відходів.

Практичні завдання

1. Спільне підприємство у формі ПП «Нові матеріали і технології» здійснює підприємницьку діяльність щодо імпорту на територію України вторинної сировини з країн Близького сходу та Азії з метою її подальшої реалізації українським підприємствам та фізичним особам-підприємцям.

Алчевська міська рада Луганської області, на території якої функціонує ПП, прийняла рішення про заборону його діяльності, оскільки вона суперечить чинному законодавству в частині завезення в Україну екологічно небезпечних відходів.

ПП оскаржило вказане рішення міської ради до суду, оскільки таке рішення обмежує господарську діяльність ПП.

Визначити види правовідносин, які виникли.

Чи підлягає вимога ПП щодо скасування рішення міськради задоволенню?

Вирішити справу.

Тема 8.

Правовий режим радіоактивних відходів

Питання для обговорення

1. Поняття радіоактивних відходів.
2. Обов'язки юридичних та фізичних осіб під час поводження з радіоактивними відходами.

3. Державний облік радіоактивних відходів.
4. Порядок поводження з радіоактивними відходами.
5. Базові міжнародно-правові документи у сфері регулювання радіоактивних відходів.

У процесі вивчення теми студенти повинні з'ясувати поняття та особливості радіоактивних відходів. Особливої уваги потребує дослідження обов'язків юридичних та фізичних осіб під час поводження з радіоактивними відходами. Надзвичайно важливими є питання державного обліку та порядку поводження з радіоактивними відходами.

Для належного освоєння теми студентам необхідно опрацювати базові міжнародно-правові документи у сфері регулювання радіоактивних відходів.

Практичні завдання

1. Внаслідок реалізації програми із забезпечення позаядерного статусу України відповідно до умов міжнародно-правових договорів Міноборони України уклало договір із Павлоградським механічним заводом (Дніпропетровська область) на проведення робіт із розібрання стратегічних ракет СС-24. В процесі розібрання із ракет повинні бути вилучені ступені з твердим паливом для подальшої утилізації.

Група мешканців м. Павлограда звернулась із позовом до суду із вимогою про заборону Міноборони здійснювати вказані дії, адже такими діями будуть порушені їх екологічні права, або компенсувати їх витрати на лікування, які вони змушені будуть понести в майбутньому за умови реалізації положень договору.

В суді представник Міноборони проти позову заперечив, вказавши, що (1) чинним законодавством заборонено пред'являти альтернативні позовні вимоги; (2) Міноборони діє відповідно до вимог чинного законодавства, а отже – правомірно, тому порушень прав громадян не може бути; (3) громадяни не понесли будь-яких втрат у зв'язку із реалізацією проекту, тому вони не підлягають компенсації.

Визначити види правовідносин, що виникли.

Надати правову оцінку позиції громадян.

Надати правову оцінку позиції Міноборони.

Яким чином можуть бути захищені права та інтереси громадян?

Вирішити спір.

III. МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ І ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1. Загальна частина

Тема 1.

Відходи як об'єкти правового регулювання

Питання для обговорення

1. Поняття відходів як об'єктів правового регулювання.
2. Види відходів (правова класифікація).
3. Принципи і напрями державної політики у сфері поводження з відходами.
4. Поводження з відходами та види операцій з ними.
5. Види міжнародних операцій з відходами.

У процесі вивчення теми студенти повинні з'ясувати поняття відходів як об'єктів правового регулювання та їх види, дослідити принципи і напрями державної політики у сфері поводження з відходами, проаналізувати види операцій з відходами, в тому числі міжнародних. Для цього студентам слід опрацювати низку відповідних нормативно-правових актів. В результаті належного освоєння теми студенти мають визначити проблемні для України питання щодо поводження з відходами.

Практичні завдання

1. Група мешканців смт. Калинівка Вінницької області звернулись до Акціонерного товариства «Квант» з вимогою про перенесення великого бензосховища, яке належить АТ, за межі вказаного населеного пункту. В обґрунтування своєї вимоги громадяни зазначили, що випари бензину негативно впливають на здоров'я людей, викликаючи головокружіння, нудоту, приступи астми та загострення хронічних захворювань, алергічні реакції. Особливу стурбованість викликає здоров'я дітей. Крім цього, у центральному парку селища спостерігається пожовтіння трави й листя на деревах, а підтікання бензину забруднює ставок загального користування, який знаходиться поблизу парку відпочинку.

Керівник екологічної служби АТ пояснив, що умови зберігання бензину відповідають нормам екологічної безпеки, тому у населення Калинівки немає підстав для хвилювання, а захворюваність населення залежить від загального погіршення екологічної обстановки в Україні. До того ж, забруднення ставка нафтопродуктами не має ніякого значення, бо селищна рада ще торік наклала заборону на купання і вилов риби у ставку.

Після цього громадяни звернулись до Державного управління екологічної безпеки Вінницької області. Не отримавши відповіді, вони звернулись до суду з позовом до АТ з вимогами про перенесення бензосховища за межі селища, захист порушеного права на екологічну безпеку у вигляді фінансування

побудови нового корпусу дитячої лікарні та закупівлю обладнання на власні кошти.

Окреслити коло суспільних відносин, що склались.

Чи підлягає позов задоволенню?

Вирішити справу.

2. Приватне підприємство з переробки побутових відходів «Зелене місто» облаштувало майданчик під відкритим небом для тимчасового зберігання підготовлених до переробки відходів.

Головний лікар місцевої санстанції виніс постанову про заборону діяльності ПП у зв'язку із відсутністю спеціального дозволу на викиди, які мають місце при випаровуванні забруднюючих речовин із відходів.

ПП оскаржило дії санітарного лікаря, мотивуючи свою позицію наявністю всіх необхідних для розміщення відходів дозволів та відсутністю у зв'язку із цим потреби у дозволі на викиди.

Визначити види правовідносин, що виникли.

Чи надає наявність дозволів на розміщення відходів здійснювати викиди забруднюючих речовин, пов'язані із такими відходами?

Надати правову оцінку позиції та діям санітарного лікаря.

Надати правову оцінку позиції ПП.

Вирішити справу.

Тема 2.

Міжнародно-правове регулювання поводження з відходами

Питання для обговорення

1. Міжнародне законодавство в сфері поводження з відходами.
2. Міжнародно-правове регулювання поводження з небезпечними відходами та їхнього транскордонного переміщення.
3. Міжнародно-правове регулювання поводження з радіоактивними відходами.
4. Розширена відповідальність виробника як кращий міжнародний досвід щодо цивілізованого поводження з відходами.

У процесі вивчення теми студенти повинні з'ясувати основи міжнародно-правового регулювання поводження з відходами. Зокрема слід визначити акти міжнародного законодавства в сфері поводження з відходами, дослідити засади міжнародно-правового регулювання поводження з небезпечними та радіоактивними відходами.

Студентам варто звернути увагу на принцип розширеної відповідальності виробника як кращий міжнародний досвід щодо цивілізованого поводження з відходами.

Практичні завдання

1. Українсько-німецька фірма (далі – Фірма) звернулась до Державного управління охорони НПС в Чернівецькій області (далі – Управління) із заявою

про надання дозволу на ввезення в Україну 20 тонн відходів, які містять сполуки міді та срібла, з метою їх використання в якості вторинної сировини.

Начальник Управління зазначив, що для вирішення питання щодо надання відповідного дозволу зазначені відходи повинні пройти державний екологічний контроль у пункті пропуску через державний кордон України. Тому, відповідно до встановленого порядку, Фірма повинна попередньо сплатити вартість проведення вказаного контролю.

Директор Фірми заперечив проти вказаної вимоги, оскарживши її до суду. В обґрунтування своєї позиції ним було зазначено, що чинним законодавством не передбачено внесення плати за проведення екологічного контролю, який фінансується за рахунок державного бюджету.

Визначити види правовідносин, що склалися.

Охарактеризувати стан чинного нормативного регулювання порядку фінансування проведення екологічного контролю в пунктах пропуску через державний кордон України.

Надати правову оцінку діям та позиції начальника Управління.

Надати правову оцінку позиції Фірми.

Вирішити справу.

2. Прикордонною службою у виключній (морській) економічній зоні України затримано судно під прапором іноземної держави, яке допустило скидання пально-мастильних матеріалів. Під час обстеження судна було виявлено щойно виловлені цінні породи риби.

Екіпаж було затримано, улов конфісковано, а судно доправлено до порту, де інспектор з охорони Чорного моря виніс постанову про накладення на капітана судна штрафу.

Капітан оскаржив постанову про накладення на нього штрафу. Він вважає її незаконною, також незаконним вважає затримання, оскільки судно було затримано за межами територіального моря України, отже, природні ресурси не належать державі і можуть використовуватися вільно, а представники України перевищили свої повноваження, і вимагає компенсації збитків. Скидання пально-мастильних матеріалів капітан заперечує.

Визначити коло правовідносин.

Чи розповсюджується юрисдикція України на виключну (морську) економічну зону?

Чи правомірні дії інспектора та прикордонної служби?

Вирішити справу.

2. Особлива частина

Тема 5.

Правовий режим відходів

Питання для обговорення

1. Відносини права власності на відходи.
2. Суб'єкти у сфері поводження з відходами.
3. Права та обов'язки суб'єктів у сфері поводження з відходами.

4. Основна документація для здійснення операцій з відходами.

5. Порядок оформлення документації для здійснення операцій з відходами.

У процесі вивчення теми студенти повинні дослідити відносини власності на відходи, з'ясувати їх суб'єктний склад. Необхідно буде проаналізувати права та обов'язки суб'єктів у сфері поводження з відходами.

Важливими крім цього є питання щодо документації для здійснення операцій з відходами, а також порядку оформлення відповідної документації.

Практичні завдання

1. Інспекцією по контролю за благоустроєм та санітарним станом м. Хмельницький, було виявлено факт забруднення ВАТ «Катіон» території міста шляхом влаштування звалища будівельного сміття площею 20 кв. м, що зафіксовано у протоколі.

Інспекцією поданий до суду позов про відшкодування збитків за забруднення довкілля за фактом порушення ВАТ «Катіон» вимог постанови Кабінету Міністрів України від 30.03.1994 № 198 «Про затвердження Єдиних правил ремонту і утримання автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів, правил користування ними та охорони» та визначено суму заподіяної шкоди – 340 грн. та в обґрунтування заявленого у позові розміру шкоди в 600 грн. заподіяної відповідачем забрудненням навколишньої території, позивач послався на Постанову № 559 «Про такси для обчислення розміру шкоди, заподіяної зеленим насадженням у межах міст та інших населених пунктах», за приписами якої з ВАТ «Катіон» з урахуванням площі забруднення підлягає стягненню шкода у сумі 600 грн.

Визначити види правовідносин, що склалися.

Які органи наділені повноваженнями обчислювати шкоду за таксами, що затверджені цією постановою та розглядати справи про адміністративні правопорушення?

Вирішити справу.

2. Громадянин В., який мешкає по вул. Стрийській, 156, звернувся до громадської екологічної організації із проблемою – на території військової частини, яка знаходиться неподалік від помешкання громадянина В. відбувається спалювання автомобільних шин. Дим розповсюджується на велику територію, попадаючи у його вікна, та заважає прогулянкам із дітьми.

Визначити види правовідносин, що склалися.

Якими будуть поради та дії працівників громадської організації?

Вирішити справу.

Тема 6.

Правовий режим побутових та промислових відходів

Питання для обговорення

1. Поняття та види побутових відходів.

2. Поняття та види промислових відходів.

3. Правила експлуатації об'єктів поводження з побутовими відходами.
4. Порядок здійснення операцій з промисловими відходами.

У процесі вивчення теми студенти повинні з'ясувати поняття та види промислових і побутових відходів, дослідити правила експлуатації об'єктів поводження з побутовими відходами, оволодіти порядком здійснення операцій з промисловими відходами.

Практичні завдання

1. ВАТ «Херсонхімпром» звернулось до Херсонської райдержадміністрації з клопотанням видати дозвіл на захоронення та знищення в 15 км від обласного центру відходів хімічного виробництва.

РДА прийнято рішення про виділення 15 га земель для захоронення і утилізації промислових відходів та надання їх у користування ВАТ.

Начальник Держземінспекції в області, встановивши зазначений факт надання земель ВАТ, виніс постанову про притягнення голови РДА до адміністративної відповідальності. Ця постанова була скасована заступником голови Держкомзему України.

Визначити види правовідносин, які виникли.

Чи правомірне рішення РДА про виділення землі ВАТ?

Чи правомірні дії заступника голови Держкомзему України?

Вирішити справу.

2. Під час перевірки додержання екологічного законодавства ВАТ «Укртатнафта» (далі – ВАТ) інспектор з охорони НПС виявив факт порушення порядку введення в експлуатацію цеху з очистки відходів виробництва, а також відсутність дозволів на розміщення відходів. Інспектор наклав на голову правління та головного інженера ВАТ штрафи у розмірі 8 та 10 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян відповідно.

Вказані посадові особи оскаржили дії інспектора до суду, вказавши, зокрема, що чинне законодавство не передбачає подвійного накладення адміністративного штрафу за одне і те ж правопорушення, адже місяць тому на них вже накладався штраф працівниками Державної інспекції архітектурно-будівельного контролю. Більш того, за вказані правопорушення інспектор не має права накладати стягнення. При цьому вони просили суд винести рішення про відшкодування їм моральної шкоди внаслідок незаконних дій інспектора.

Окреслити види правовідносин, що склалися.

Визначити, чи є в діях голови правління та головного інженера ознаки правопорушення. Якщо є, то якого (яких) саме?

Надати правову оцінку позиції голови правління та головного інженера ВАТ.

Вирішити справу.

Тема 9.

Юридична відповідальність за порушення законодавства у сфері поводження з відходами

Питання для обговорення

1. Перелік правопорушень у сфері поводження з відходами.
2. Адміністративна відповідальність.
3. Кримінальна відповідальність.
4. Цивільно-правова відповідальність.
5. Порядок відшкодування шкоди, заподіяної в результаті порушення законодавства у сфері поводження з відходами.

У процесі вивчення теми студенти повинні з'ясувати підстави юридичної відповідальності у сфері поводження з відходами. Для досягнення відповідної мети їм необхідно освоїти норми адміністративного, кримінального та цивільного права в частині відповідальності за порушення законодавства про правовий режим поводження з відходами.

Практичні завдання

1. Під час транспортування рідких відходів хімічного виробництва водій вантажного автомобіля Максимчук М. Ф. не впорався з керуванням, автомобіль потрапив у кювет і перекинувся. При цьому відбувся витік рідини, яка потрапила із дощем у ставок.

У ході розслідування ДТП було встановлено, що вини водія немає, оскільки аварія виникла через невлаштованість дорожнього покриття.

На суді у якості співвідповідачів було залучене обласне управління по будівництву та експлуатації автомобільних доріг, представники якого зазначили, що не несуть відповідальності за вказаний випадок, оскільки дана ділянка є аварійно-небезпечною, про що стоїть попереджувальний дорожній знак, до того ж, як наполягають представники облавтодору, вантажівка належить не їм, а тому вони не можуть нести відповідальність за джерело підвищеної небезпеки незалежно від вини.

Представник АТ «Заграва», якому належить автомобіль, заявив, що, якби не дефекти покриття дороги, то такий випадок взагалі б не трапився.

Визначити коло суспільних правовідносин.

Чи обґрунтовані заяви відповідачів?

Чи підлягає позов задоволенню?

Вирішити справу.

2. Інспекторами Держекоінспекції під час обстеження території сільської ради було виявлене несанкціоноване звалище відходів. Шкода, заподіяна державі внаслідок порушення законодавства про відходи склала 54877,2 грн.

Оскільки сільська рада не виконала своїх обов'язків щодо належного контролю за поводженням з відходами на своїй території, запобігання їх негативному впливу на навколишнє природне середовище та здоров'я людей та допустила утворення на своїй території несанкціонованого звалища, Держекоінспекцією була направлена претензія голові сільради із пропозицією сплатити суму завданої шкоди у розмірі 54877,2 грн.

Сума шкоди не була сплачена сільською радою добровільно, тому Державна екологічна інспекція в Харківській області звернулася до

господарського суду, який задовольнив позов Держекоінспекції в повному обсязі.

В свою чергу сільська рада подала апеляційну скаргу до Харківського апеляційного господарського суду, постановою якого попереднє рішення суду було скасовано і в задоволенні позову Інспекції було відмовлено.

Не погодившись із постановою апеляційного суду, Державна екологічна інспекція в Харківській області подала касаційну скаргу до Вищого господарського суду України із проханням скасувати постанову Харківського апеляційного суду і залишити в силі рішення Господарського суду в Харківській області.

Окреслити види правовідносин, що склалися.

Який вид юридичної відповідальності має місце в даному випадку?

Визначити правомірність дій Держекоінспекції.

Вирішити справу.

IV. ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Дайте визначення поняття «відходи».
2. За якими ознаками проводиться класифікація відходів?
3. Які основні нормативні документи складають законодавчу базу з питань поводження з відходами?
4. Поясніть термін «система управління відходами».
5. Які існують рівні управління відходами?
6. Назвіть основні методи управління відходами.
7. Які існують заходи економічного стимулювання діяльності у сфері поводження з відходами?
8. У чому полягає паспортизація відходів та місць поводження з ними?
9. Які основні шляхи поводження з відходами отримали найбільше поширення у межах України?
10. Охарактеризуйте загальну динаміку утворення відходів I-III класів небезпеки в Україні за останні роки.
11. Назвіть основні міжнародні документи, які регулюють питання поводження з відходами.
12. Назвіть основні документи ЄС, які регулюють питання поводження з відходами.
13. Охарактеризуйте основи поводження з відходами в ЄС.
14. Дайте визначення поняття «тверді побутові відходи».
15. Що таке норми накопичення ТПВ та як їх визначають?
16. У чому полягає основне призначення сміттєперевантажувальних станцій?
17. У чому полягають основні принципи розміщення полігонів ТПВ?
18. Які існують технології складування ТПВ на полігонах?
19. Назвіть переваги та недоліки сміттєспалювання.
20. Як організовується збір промислових відходів?
21. Які основні вимоги до перевезення відходів?
22. Які основні переваги та недоліки різних видів транспорту, що використовується для перевезення відходів?
23. У чому полягають основні вимоги до утилізації промислових відходів?
24. Які основні операції з видалення відходів?
25. Які загальні вимоги до видалення відходів?
26. Назвіть основні методи підготовки та переробки промислових відходів.
27. Назвіть основні напрями утилізації відходів паливно-енергетичного комплексу.
28. Назвіть основні напрями утилізації відходів гірничо-металургійного комплексу.
29. Назвіть основні напрями утилізації відходів машинобудівного комплексу.
30. Де знаходять використання відходи деревини?
31. Які особливості утилізації відходів пластмас?
32. Як повинні утилізуватися старі автомобілі?

V. СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ І НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ, РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ КУРСУ

Базова

1. Екологічне право України : [підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл.] / за ред. А. П. Гетьмана та М. В. Шульги. – Х. : Право, 2009. – 328 с.
2. Екологічне право України : навч. посіб. / Н.Р.Кобецька. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 352 с.
3. Комарницький В. М., Шевченко В. І., Єлькін С. В. Екологічне право: Навчальний посібник. – 3-є вид. Центр навчальної літератури, К.: 2006. – 224 с.
4. Актуальні проблеми міжнародного права навколишнього середовища. Підручник / Під заг. ред. проф. С.М. Кравченко – Львів: Вид. центр ЛНУ, 2002. – 336 с.
5. Екологічне право України. Академічний курс: Підручник / За заг. ред. Ю. С. Шемшученка. – К.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2005. – 848 с.

Допоміжна

1. Базельська конвенція про контроль за транскордонним перевезенням небезпечних відходів та їх видаленням : конвенція ООН від 22 березня 1989 року [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [офіційний веб-портал]. – Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_022.
2. Стокгольмська конвенція про стійкі органічні забруднювачі : конвенція ООН від 22 травня 20001 року // Верховна Рада України : [офіційний веб-портал]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_a07.
3. Об'єднана конвенція про безпеку поводження з відпрацьованим паливом та про безпеку поводження з радіоактивними відходами : конвенція ООН від 05 вересня 1997 року // Верховна Рада України : [офіційний веб-портал]. – Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_335.
4. Конвенція про запобігання забрудненню моря скидами відходів та інших матеріалів : конвенція від 29 грудня 1972 року // Верховна Рада України : [офіційний веб-портал]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_127.
5. Протокол про відповідальність і компенсацію за шкоду, заподіяну в результаті транскордонного перевезення небезпечних відходів та їхнього видалення.
6. Протокол про стратегічну екологічну оцінку до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище в транскордонному контексті.
7. Директива № 94/62/ЄС Європейського Парламенту і Ради про упаковку і відходи від упаковки.
8. Директива № 91/689/ЄС щодо небезпечних відходів.
9. Директива № 2008/98/ЄС про відходи.
10. Директива № 1999/31/ЄС про захоронення відходів.
11. Директива № 2006/21/ЄС про управління відходами видобувної промисловості.

12. Директива № 2002/96/ЄС щодо відпрацьованого електричного й електронного обладнання.

13. Про відходи : закон України від 05 березня 1998 року № 187/98-ВР [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [офіційний веб-портал]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/187/98-вр/page2>

14. Про управління відходами : закон України від 20 червня 2022 року № 2320-ІХ [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [офіційний веб-портал]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2320-20#Text>.

15. Про поводження з радіоактивними відходами : закон України від 30 червня 1995 року № 255/95-ВР [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [офіційний веб-портал]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/255/95-вр>.

16. Про затвердження Порядку подання декларації про відходи та її форми : постанова Кабінету міністрів України від 18 лютого 2016 року № 118 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [офіційний веб-портал]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/118-2016-п>.

17. Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з поводження з небезпечними відходами : постанова Кабінету Міністрів України від 13 липня 2016 року № 446 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [офіційний веб-портал]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/446-2016-п>.

18. Про затвердження Правил експлуатації об'єктів поводження з побутовими відходами : наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 04 травня 2012 року № 196 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [офіційний веб-портал]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0821-12>.

Підручники, додаткова література

1. Довідник чинних міжнародних договорів України у сфері охорони довкілля / Кол.авт.: Андрусевич А., Андрусевич Н., Козак З. – Львів. – 2009. – 203 с.

2. Відходи виробництва і споживання та їх вплив на ґрунти і природні води : Навчальний посібник / За ред. В.К. Хільчевського. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2007. – 152 с.

3. Управління та поводження з відходами : Підручник / За ред. Т. П. Шаніної. – Одеса: Одеський державний екологічний університет, 2015. – 270 с.

Інформаційні ресурси

1. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського – <http://www.nbuv.gov.ua/>

2. Івано-Франківська обласна універсальна наукова бібліотека імені Івана Франка – <http://lib.if.ua/>

3. Наукова бібліотека ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» – <http://lib.pu.if.ua>

4. Сайт Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України – <http://www.mepri.gov.ua>

5. European Parliament – <https://www.europarl.europa.eu/portal/en>
6. Access to European Union Law – <https://eur-lex.europa.eu/homepage.html>
7. European Commission – https://ec.europa.eu/environment/index_en
8. European Council – <https://www.consilium.europa.eu/en/>